

**Usmernenie Úradu verejného zdravotníctva SR
k výkonu ŠZD a ÚK
k zberu a manipulácii s biologicky rozložiteľným kuchynským odpadom zo
zariadení spoločného stravovania**

Dňom 1.1.2013 nadobudol účinnosť zákon č.343/2012 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č.223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, kde v §39 ods. 2 fyzickej osobe – podnikateľovi a právnickej osobe, ktorá prevádzkuje zariadenie spoločného stravovania je daná zodpovednosť za nakladanie s biologicky rozložiteľným kuchynským a reštauračným odpadom. Vychádzajúc z toho, že kuchynský odpad môže obsahovať zostatky živočíšnych produktov, je zradený medzi vedľajšie živočíšne produkt. Nakladanie s týmto odpadom (zber, preprava, zneškodňovanie) ako i úradná kontrola sa vykonáva podľa nariadenia EP a Rady č. 1069/2009, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov a odvodených produktov určených na ľudskú spotrebu a ktorým sa zrušuje nariadenie(ES) č.1774/2002 (nariadenie o vedľajších živočíšnych produktoch) a nariadenie Komisie č. 142/2011, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1069/2009.

I. Vymedzenie pojmu kuchynský biologický odpad (KBO)

Podľa čl. 2 nariadenia komisie č. 142/2011, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1069/2009 je kuchynský odpad vymedzený ako všetok potravinový odpad vrátane použitého potravinárskeho oleja, ktorý vzniká v reštauráciách, stravovacích zariadeniach a kuchyniach vrátane kuchýň v spoločných stravovacích zariadeniach a kuchýň v domácnostiach.

Medzi biologicky rozložiteľný kuchynský a reštauračný odpad patria: nespracované zostatky surovín, neskonsumované zostatky pokrmov a potravín rastlinného, ale i živočíšneho pôvodu, ktoré vznikli pri prevádzkovaní zariadení spoločného stravovania, vrátane školských kuchýň, stravovacích zariadení domovov sociálnych služieb, stravovacích prevádzok zdravotníckych zariadení ale i z kuchýň domácností. Patria sem aj šupy z čistenia zeleniny a ovocia, kávové a čajové zvyšky, vaječné škrupiny, starý chlieb, zvyšky jedla, papierové vrečko znečistené zeleninou, ovocím, maslom, džemom, resp. ostatnými potravinami živočíšneho alebo rastlinného pôvodu, potraviny po dobe spotreby alebo lehote minimálnej trvanlivosti alebo potraviny inak znehodnotené, použitá papierová vreckovka a servítok a v malom množstve aj drevitá vlna, triesky, hnedá lepenka, novinový papier (použitý pri manipulácii s potravinami).

II. Povinnosti pre prevádzkovateľa zariadenia spoločného stravovania (ZSS)

1. Povinnosti pre prevádzkovateľa ZSS pri nakladaní s biologicky rozložiteľným kuchynským a reštauračným odpadom *podľa zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov:*

1.1 Prevádzkovateľ ZSS ako producent komunálneho odpadu je povinný zaviesť a zabezpečiť vykonávanie triedeného zberu, kde je zaradený aj biologicky rozložiteľný kuchynský a reštauračný odpad (KBO), je zodpovedný za nakladanie s KBO. Podľa vyhlášky MŽP SR č. 284/2001 Z.z., ktorou sa ustanovuje katalóg odpadov KBO je zaradený pod číslom 20 01 08 biologicky rozložiteľný kuchynský a reštauračný odpad a 20 01 25 jedlé tuky a oleje (§ 39 zákon č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).

- 1.2 Prevádzkovateľ ZSS hradí náklady spojené so zberom KBO, skladovaním, prepravou a likvidáciou, vrátane nákladov na zberné kontajnery a iné obaly (§ 39 ods.9 zákona č. 223/2001 Z. z.).
- 1.3 Prevádzkovateľ ZSS je povinný na vyžiadanie obce poskytnúť pravdivé a úplné informácie súvisiace s nakladaním s komunálnymi odpadmi, vrátane KBO (§ 39 ods.12 zákona č. 223/2001 Z. z.).
- 1.4 Prevádzkovateľ ZSS ako pôvodca odpadu alebo držiteľ odpadu zodpovedá za konečné zneškodnenie odpadu (§ 19 ods.2 zákona č. 223/2001 Z. z.). Zodpovednosť za ďalšiu manipuláciu s odpadom preberá na základe zmluvy alebo iného dokladu obchodník, sprostredkovateľ alebo iná oprávnená osoba.

2. Povinnosti pre prevádzkovateľa ZSS pri nakladaní s biologicky rozložiteľným kuchynským a reštauračným odpadom podľa **nariadenia EP a Rady č. 1069/2009**, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov a odvodených produktov neurčených na ľudskú spotrebu (ďalej nariadenia EP a Rady č.1069/2009) a **nariadenia Komisie č. 142/2011**, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1069/2009.

2.1 Prevádzkovatelia ZSS zbierajú, identifikujú a prepravujú KBO bez zbytočného odkladu za podmienok, ktorými sa predchádza rizikám pre verejné zdravie a zdravie zvierat (pozn. frekvencia zberu a následného spracovania nie je legislatívne stanovená). V rámci metodickéj pomôcky k vypracovaniu všeobecne záväzných nariadení obce je daná frekvencia zberu minimálne jedenkrát týždenne v závislosti od teploty prostredia; metodická pomôcka je uvedená na stránke MŽP a RR SR).

2.2 Prevádzkovatelia, vykonávajúci nakladanie, zber, transport alebo spracovanie zabezpečia, aby pri preprave ku KBO bol priložený obchodný doklad (vzor obchodného dokladu je uvedený v prílohe č. 1 vyhlášky MP a RV SR č.148/2012, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výnimkách pri zbere, preprave a odstraňovaní vedľajších živočíšnych produktov a použití vedľajších živočíšnych produktov na osobitné kŕmne účely – „Obchodný doklad/Zberný list pre vedľajšie živočíšne produkty – materiál kategórie 3 NEURČENÉ NA ĽUDSKÚ SPOTREBU“ (viď príloha - vzoru dokladu). Obchodný doklad je vyhotovený v troch výtlačkoch (1 originál a 2 kópie).

2.3 Prevádzkovatelia ZSS, ktorí produkujú KBO a zasielajú ho na zneškodnenie, prevádzkovatelia prepravujúci alebo prijímajúci KBO, uchovávajú záznamy o zásielkach a príslušné obchodné doklady – zabezpečenie princípu vysledovateľnosti (podľa čl. 22 nariadenia EP a Rady č. 1069/2009).

Podľa prílohy VIII, kapitoly III, bod 5 nariadenia komisie č. 142/2001 **doba uchovávania dokumentácie o odpadoch je 2 roky**; možnosť uchovať kópie dokladov prevádzkovateľom ZSS aj na elektronických nosičoch.

2.4 Prevádzkovatelia ZSS zabezpečia oddelené odkladanie KBO v kontajneroch (uzatvárateľných nádobách) určených na skladovanie odpad (napr. typizované obaly, nádoby, kontajnery dodávané obchodníkom alebo sprostredkovateľom odpadu). Podľa prílohy VIII, kapitoly II ods.2 nariadenia Komisie (ES) č.142/2009 musia byť kontajnery označené „neurčené na ľudskú spotrebu“; toto označenie je uvedené aj na vozidle KBO (označenie

musí byť nezmazateľne - **zelenou farbou** s vysokým obsahom modrej aby sa zabezpečilo jasné odlíšenia od ostatných farieb).

2.5 Prevádzkovatelia, ktorí zabezpečujú nakladanie, transport, spracovanie KBO sú povinní pred začatím činnosti oznámiť príslušnému úradu (príslušnej regionálnej veterinárnej a potravinovej správe) akúkoľvek prevádzkareň, ktorá uvedenú činnosť zabezpečuje a oznámia akúkoľvek významnú zmenu.

2.6 Prevádzkovatelia, ktorí zabezpečujú nakladanie s KBO po ich zbere - spracovanie KBO (tlakovou sterilizáciou, kompostovaním alebo transformáciou na bioplyn alebo inými spracovateľskými metódami) sú povinní pred začatím činnosti požiadať príslušný úrad (Štátnu veterinárnu a potravinovú správu SR) o schválenie prevádzkarne.

2.7 Ak nemožno zabezpečiť odstránenie kuchynského odpadu - materiál kategórie 3 podľa vyššie uvedených požiadaviek (čl. 11, 14, 21 nariadenia(ES) č.1069/2009, prevádzkovatelia môžu prevádzkovatelia ZSS odstrániť kuchynský odpad (ako odpad kategórie 3) spálením alebo zakopaním na mieste len za osobitných podmienok a so súhlasom a pod dozorom príslušnej veterinárnej a potravinovej správy, v prípade spálenia aj so súhlasom príslušného orgánu životného prostredia a zboru hasičskej a záchranej služby (požiadavky uvedené v § 5 ods.4 až 7 vyhlášky MPaRV SR č. 148/2012 Z.z.); podľa čl. 19, písm. c) nariadenia(ES) č.1069/2009 zakopaním alebo iným dostupným prostriedkom len ak ide o oblasti, prístup do ktorých by si vyžadoval vynucovanie neprimeraných nákladov; zároveň množstvo odpadu nie je viac ako týždenne stanovený objem (cca 20 kg).

2.8 Prevádzkovatelia môžu zabezpečiť odstránenie odpadu na skládke odpadov (schválenej a registrovanej orgánom veterinárnej správy), len ak ide o bývalé potraviny, do celkovej hmotnosti 20 kg (napr. potraviny po dátume spotreby alebo dátume minimálnej trvanlivosti (podľa § 7 ods. 2 písm. c) bod 1., ods.3-6 vyhlášky MPaRV SR č. 148/2012 Z.z.); prevádzkovateľ musí mať k dispozícii oficiálny doklad o odovzdávaní odpadu bývalých potravín na skládku.

2.9 Kuchynský odpad z dopravných prostriedkov používaných v medzinárodnej doprave - materiál kategórie 1 sa odstráni zakopaním na povolenej skládke (čl. 12 písm. d) nariadenia(ES) č.1069/2009).

2.10. Prevádzkovatelia môžu zabezpečiť odstránenie odpadu prostredníctvom krmiva pre spoločenské zvieratá, len **ak ide o bývalé potraviny** so súhlasom príslušného orgánu veterinárnej a potravinovej správy (§ 10 ods.4 písm. b) bod 5 vyhlášky MPaRV SR č. 148/2012 Z.z.).

III. Manipulácia a spôsob odstraňovania

Kuchynský odpad môže obsahovať vedľajšie živočíšne produkty, preto musí byť zabezpečená manipulácia a odstraňovanie podľa nariadenia EP a Rady č. 1069/2009, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov a odvodených produktov neurčených na ľudskú spotrebu a nariadenie komisie č. 142/2011, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1069/2009. Podľa čl. 10 písm. p)

nariadenia EP a Rady č. 1069/2009 je kuchynský odpad zo ZSS (okrem odpadu zo ZSS z medzinárodnej dopravy, ktorý je zaradený do 1. kategórie) zaradený do 3. kategórie.

Kuchynský biologický odpad z dopravných prostriedkov používaných v medzinárodnej doprave (materiály pochádzajúce z potravín podávaných na palube lietadla alebo lode) je zaradený do 1. kategórie podľa čl. 8 písm. f) nariadenia EP a Rady č. 1069/2009.

Kuchynský odpad zo ZSS je zaradený do 3. kategórie a podľa čl. 14 písm. k) nariadenia sa spracuje nasledovne: tlakovou sterilizáciou, kompostovaním alebo transformáciou na bioplyn alebo spracovateľskými metódami uvedenými v čl.15 ods. 1, prvý pododsek písm. b) nariadenia EP a Rady č. 1069/2009 Kompostovanie je možné len za určitých podmienok stanovených v prílohe V, kapitola III, oddiel 1 nariadenia komisie č. 142/2011, (veľkosť častíc max. 12 mm, min. teplota v jednotke 70° C, min. čas v jednotke bez prerušenia 60 minút).

Použitý stolový olej (podľa Katalógu odpadov pod č. 20 01 25 jedlé tuky a oleje) sú zaradené ako súčasť kuchynského odpadu kategórie 3 a následné odstraňovanie (zber, preprava, odstraňovanie) je ako materiál 3. kategórie. V prípade oddeleného zberu a zhromažďovania je možné spracovanie aj inými spracovateľskými metódami, pričom sa majú uplatňovať najmä čas, teplota, tlak a rozmery častíc .

IV. Obmedzenia kŕmenia kuchynským odpadom - materiálom kategórie 3

Podľa č. 11 nariadenia EP a Rady č. 1069/2009 **platí zákaz skrmovania kuchynského odpadu** (alebo krmiva obsahujúceho kuchynský odpad alebo pochádzajúceho z neho) **hospodárskymi zvieratami s výnimkou kožušinových zvierat.**

(Hospodárske zviera je akékoľvek zviera, ktoré je držané, vykrmované alebo chované človekom a využívané na produkciu potravín, vlny, kožušín, peria, kožíek alebo akéhokoľvek iného produktu získaného zo zvierat alebo na iné hospodárske účely.)

(Kožušinové zviera je zviera držané, chované na výrobu kožušiny, ktoré sa nepoužívajú na ľudskú spotrebu.)

V prípade využívania odpadu na kŕmenie kožušinových zvierat je potrebné požiadať o povolenie na jeho skrmovanie miestne príslušnú regionálnu veterinárnu a potravinovú správu (*povinnosť sa vzťahuje na chovateľa, producent odpadu je povinný uzatvoriť zmluvu len s oprávnenou osobou*).

(Pozn. podľa čl. 16 písm. g) nariadenia EP a Rady č. 1069/2009 sa KBO môže používať na kŕmenie spoločenských zvierat a podľa čl. 18 ods. 1 citovaného nariadenia, aj podľa článku 13 ods. 2 nariadenia Komisie č.142/2011 je možné kuchynský odpad- materiál kategórie 3 použiť na kŕmenie určených zvierat, ale za podmienok, ktoré povoľuje príslušný orgán členského štátu, avšak v rámci Slovenskej republiky k uvedenému nebolo v danom rozsahu pristúpené).

Podľa vyhlášky MP a RV SR č.148/2012, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výnimkách pri zbere, preprave a odstraňovaní vedľajších živočíšnych produktov a použití vedľajších živočíšnych produktov na osobitné kŕmne účely nie je materiál kategórie 3 – KBO v zozname možných materiálov určených na kŕmenie hospodárskych zvierat.

V. Nakladanie s odpadom kategórie 3 na prevádzke ZSS – požiadavky na manipuláciu s odpadom v ZSS podľa nariadenia EP a Rady (ES) č. 852/2004 o hygiene potravín a vyhlášky MZ SR č. 533/2007 Z. z.:

1. Odpad sa musí uskladňovať do uzatvárateľných kontajnerov určených na tento účel tak, aby sa minimalizovalo riziko znečistenia kontajnera, ktoré zabezpečuje prevádzkovateľ ZSS ako producent odpadu.
2. Kontajnery môžu byť na jednorazové alebo opakované použitie; ak sa kontajnery používajú opakovane, potom po každom použití sa musia riadne vyčistiť a vydezinfikovať; ak sa do kontajneru vkladá obal (napr. vrece) - tento musí byť následne bezpečne odstránený; zároveň platí, že sa nesmú navzájom zamieňať obaly určené na ostatný komunálny odpad.
3. Kontajnery na odpad musia mať vhodnú konštrukciu, musia byť udržiavané v náležitom stave, ľahko čistiteľné a dezinfikovateľné.
4. Prevádzkovateľ ZSS musí primerane zabezpečiť skladovanie potravinárskeho odpadu do doby odovzdania sprostredkovateľovi (obchodníkovi) s odpadom tak, aby sa k obsahu kontajnera nedostali hlodavce a iné živočíchy (napr. sklad odpadu, chladiace zariadenie na odpad).
5. Ak sú k dispozícii sklady odpadu (chladiace zariadenie – chladnička odpadu), potom musia byť skonštruované a vedené takým spôsobom, aby bolo možné udržiavať ich v čistote, musí byť vytvorená možnosť výkonu čistenia a dezinfekcie, musia byť zabezpečené proti hlodavcom a iným živočíchom. Odpad nesmie predstavovať priamy alebo nepriamy zdroj kontaminácie.
6. Prevádzkovateľ ZSS ako producent odpadu je povinný nakladať s odpadom takým spôsobom, ktorý neohrozuje zdravie ľudí ani zvierat, nepoškodzuje životné prostredie, nesmie dochádzať k obťažovaniu zápachom a nepriaznivo vplývať vplyvu na okolie.

Postup pri kontrole manipulácie ZSS:

RUVZ vykonávajú kontroly v časti zberu KBO, t.j. zhromažďovanie a prechodné skladovanie na prevádzkarni ZSS v súlade s čl.45 nariadenia EP a Rady č.1069/2009 a čl. 32 nariadenia Komisie(EÚ) č.142/2011.

Postup pri kontrole ZSS:

- ü Pri kontrole ZSS sa postupuje podľa vzorovej zápisnice
- ü Každá prevádzkareň ZSS musí byť schválená (rozhodnutím RÚVZ podľa zákona č. 355/2007)
- ü Každá schválená prevádzkareň musí byť zaregistrovaná v IS
- ü Každý prevádzkovateľ ZSS musí postupovať pri manipulácii s odpadom podľa zásad HACCP alebo schválenej vnútroštátnej príručky (postup pri manipulácii s odpadom môže byť súčasťou pri výrobe a manipulácii s hotovým pokrmami) v nadväznosti na súvisiace právne predpisy
- ü Každý prevádzkovateľ je povinný viesť evidenciu dokumentácie o nakladaní s odpadom

Ak pri výkone ŠZD alebo ÚK je zistené, že prevádzkovateľ nedodržiava ustanovenia vyplývajúce z legislatívy pre manipuláciu a nakladanie s odpadom možno postupovať nasledovne:

1. podľa zákona č . 152/1995 Z. z.:

- v súlade s čl. 45 a 46 nariadenia č. 1069/2009:
- § 19 ods. 1 : orgán úradnej kontroly v rámci svojej pôsobnosti na základe zistení pri výkone ÚK (čl. 2 ods. 1 nariadenia č. 882/2004) **prijme opatrenia** podľa osobitného predpisu (čl. 54 ods. 2, písm. h) nariadenia č. 882/2004);
- orgán ÚK prevádzkovateľovi uloží pokutu podľa § 28 ods. 4 písm. g) (... alebo v určenej lehote nevykoná nimi uložené opatrenia, alebo nedodržiava záväzné pokyny orgánov úradnej kontroly, nezabezpečí stiahnutie potravín z obehu, ktoré nespĺňajú požiadavky podľa tohto zákona alebo osobitných predpisov...)

2. podľa zákona č. 355/2007 Z. z.:

- podľa § 6 ods. 3 písm. j) – vydanie pokynu na odstránenie nedostatkov;
- následne pri nesplnení pokynu (opatrenia podľa § 26 hlavne ods. 4 písm. c)) uloženie sankcie podľa § 57ods. 46 písm. a) v súlade v nadväznosti na ods. 17)